

UN'ALLEGRIA CONDIVISA

Renzo Biondo

Sono avvenimenti lontani, forse dimenticati specie fuori dall'Italia, cercherò di riassumerli.

Quando Hitler nel settembre 39, invadendo la Polonia scatenò la più terribile guerra mondiale, Mussolini, duce dell' "Italia fascista", si tenne neutrale. Solo una decina di mesi dopo, quando le armate naziste aggirando la linea fortificata francese "Maginot" attraverso il Belgio e l'Olanda sconfissero la Francia, Mussolini, convinto di partecipare al banchetto finale sacrificando qualche centinaio di uomini, il 10 giugno 40 aggredì alle spalle i resti dell'esercito francese, nonostante la tacita opposizione dei militari che conoscevano l'impreparazione e lo scadente armamento delle truppe italiane. Per tre anni la guerra andò avanti fra i primi successi tedeschi ed alterne vicende. Finché nel 1943 russi e angloamericani ne rovesciarono decisamente le sorti. In Italia aumentò una sorda ribellione, sempre più evidente, e dopo che gli alleati sbarcarono in Sicilia (trovando scarsa resistenza), il re Vittorio Emanuele tentò di salvare la corona deponendo Mussolini (il 25 luglio 1943) e nominano primo ministro il gen. Badoglio, con l'evidente incarico di porre fine alle operazioni belliche. Infatti Badoglio trattò un armistizio con gli angloamericani, ma quando l'8 settembre ne diede l'annuncio, il re abbandonò Roma con Badoglio e altri generali senza dare alcun ordine preciso alle forze armate che restarono allo sbando: i tedeschi, che frattanto avevano fatto affluire in Italia numerose divisioni armatissime, nonostante qualche isolata eroica opposizione ebbero facile gioco a disarmare centinaia di migliaia di soldati italiani male armati e sconvolti, deportandone seicentomila in Germania.

EN GLÆDE OS IMELLEM¹

Renzo Biondo

Det er fjerne begivenheder, måske glemte, især uden for Italien, jeg vil forsøge at kalde dem frem igen.

Da Hitler med sin invasion af Polen i september 1939 slap den forfærdeligste verdenskrig løs, holdt Mussolini, føreren af “Det fascistiske Italien”, sig neutral. Først ca. ti måneder efter, da de bevæbnede nazister besejrede Frankrig ved at omgå den franske befæstede Maginot-linje gennem Belgien og Holland, så angreb Mussolini d. 10. juni 1940 resterne af den franske hær bagfra, i sikker forvisning om at kunne deltage i den afsluttende festbanket ved at ofre nogle hundrede mand. Det gjorde han på trods af soldaternes tavse modstand: de var klar over de italienske troppers mangel på forberedelse og elendige bevæbning. Igennem tre år skred krigen frem mellem de første tyske succeser og vekslende begivenheder. Indtil russerne og angloamerikanerne i 1943 definitivt vendte op og ned på skæbnen. I Italien voksede et skjult oprør frem, som blev stadigt mere tydeligt, og efter at de allierede var gået i land på Sicilien (hvor de kun fandt ringe modstand), forsøgte kong Vittorio Emanuele at frelse sin krone ved at afsætte Mussolini (25. juli 1943) og ved at udnævne general Badoglio til premierminister med det klare mandat at gøre en ende på krigsoperationerne. Og Badoglio forhandlede rent faktisk en våbenhvile med angloamerikanerne, men da han den 8. september gav meddelelsen derom, forlod kongen Rom sammen med Badoglio og andre generaler uden at give nogen klar ordre til de bevæbnede styrker, som bare blev ladet i stikken: Tyskerne, som i mellemtiden havde ladet talrige stærktbevæbnede divisioner oversvømme Italien, havde, på trods af nogle isolerede heroiske oprørsforsøg, let spil med at afvæbne hundrede tusinder af dårligt bevæbnede og forsømte italienske soldater og deporterede sekshundrede tusinde af dem til Tyskland.

¹ *UN' ALLEGRIA CONDIVISA* er oversat af Annemarie Torresin.

I semplici cittadini italiani, che avevano salutato con entusiasmo la caduta di Mussolini e con speranza l'armistizio, si trovarono coinvolti nel caos generale e nella dura repressione tedesca, che mise in piedi anche una repubblicetta, minoritaria ma feroce, con Mussolini ridotto ad un fantasma e i peggiori residui del fascismo.

Dal quadro generale degli avvenimenti veniamo alle nostre piccole sorti veneziane. Con molti giovani, studenti e operai, ci eravamo raccolti attorno al movimento di Giustizia e Libertà (che aveva partecipato in Spagna alla guerra contro Franco negli anni 1936 – 38) ed al partito d'Azione, un partito nuovo: organizzavamo propaganda clandestina antifascista, ed azioni concrete con armi ed esplosivi.

Fu in questa circostanza che incontrai Giuseppe Torresin, per tutti Bepi, che pure si era unito al Partito d'Azione seguendo grandi maestri intellettuali nella Scuola Normale Superiore di Pisa.

Era tornato subito a Venezia, dove abitava nel sestiere di Dorsoduro vicino al campo Santa Margherita con la madre e la sorella Teresa. Il fabbricato in cui abitava era un vero e proprio centro di antifascismo, vi abitavano le famiglie Benvenuti e Balich che avrebbero prodotto grandi professionisti quali il prof. Feliciano Benvenuti e l'avv. Aurelio Balich. Bepi mi invitò a casa sua, che diventò uno dei centri di organizzazione. Sia io che gli altri "ragazzi di Giustizia e Libertà" capimmo subito che oltre ad una grande cultura ed al prestigio della Normale di Pisa, Bepi possedeva anche grande carisma e riusciva a trascinare anche gli incerti.

Lavorammo insieme per qualche mese, finchè la repubblicetta fascista, anche per togliere spazio alla Resistenza, chiamò alle armi i giovani fino ai diciotto anni. Chi non si presentava era considerato disertore, arrestato e spedito in Germania. Richiamato fra i primi, all'inizio del 44 Bepi lasciò Venezia e intuendo che una seria Resistenza armata si poteva organizzare solo in montagna, si portò in Friuli a Grizzo di Montereale Cellina da cui era originaria la sua famiglia ed in cui aveva ancora dei parenti. Lì cominciò subito a raccogliere i giovani del posto, a cercare armi per organizzare qualche primo reparto.

De almindelige italienske borgere, som med begejstring havde hilst Mussolinis fald og med håb våbenhvilen, fandt sig involveret i det almindelige kaos og den hårde tyske undertrykkelse, som også fik stillet en slags pseudo-republik på benene, en mindretalsrepublik, men grusom, med Mussolini reduceret til et genfærd og med de værste rester af fascismen.

Fra det generelle billede af begivenhederne vender vi os nu til vore egne små venetianske skæbner. Med mange unge, studenter og arbejdere, var vi samlet omkring bevægelsen Retfærdighed og Frihed (som havde deltaget i Spanien i krigen mod Franco i årene 1936 -38) og omkring Aktionspartiet, et nyt parti: vi organiserede hemmelig antifascistisk propaganda og konkrete aktioner med våben og sprængstof.

Det var under disse omstændigheder, at jeg mødte Giuseppe Torresin, af alle kaldet Bepi, som også havde sluttet sig til Aktionspartiet, inspireret af store intellektuelle læremestre på Scuola Normale Superiore i Pisa.

Han var straks vendt tilbage til Venedig, hvor han boede i bydelen Dorsoduro i nærheden af Campo Santa Margherita med sin moder og sin søster Teresa. Den bygning, han boede i, var et veritabelt center for antifascisme. Her boede familierne Benvenuti og Balich, som skulle frembringe store personligheder som professor Feliciano Benvenuti og advokaten Aurelio Balich. Bepi inviterede mig til sit hus, som blev et af organisationscentrene. Såvel jeg som de andre “unge fra Retfærdighed og Frihed” forstod straks, at Bepi ud over en stor dannelse og prestige fra Scuola Normale i Pisa også besad en stor karisma og formåede at overbevise også de usikre.

Vi arbejdede sammen i nogle måneder, indtil den fascistiske pseudo-republik – også for at begrænse modstandsbevægelsen – kaldte de unge ned til 18 år under våben. Den, som ikke mødte frem, blev betragtet som desertør, arresteret og sendt til Tyskland. Indkaldt blandt de første i begyndelsen af 1944 forlod Bepi Venedig, og idet han intuitivt forstod, at en seriøs, bevæbnet modstandsgruppe kun lod sig organisere i bjergene, tog han til Friuli til Grizzo i Montereale Cellina, hvor hans familie stammede fra og hvor han endnu havde slægtninge. Der begyndte han straks at samle de lokale unge og skaffe våben for at organisere nogle af de første afdelinger.

Nel maggio 1944, dopo aver subito qualche mese di carcere decisi anch'io di portarmi nelle montagne del Friuli, dove sapevo che si trovava Bepi. Dopo di me Guido Ravenna, Giampaolo Danesin, Luigi Ciatara, Ernesto Lotto ed altri ragazzi che avevo organizzato a Venezia.

La mia prima tappa fu il comando della Brigata Osoppo nel castello di Pielungo in val D'Arzino: dopo qualche settimana il comando mi inviò, in un gruppo di una ventina di partigiani comandati da Cecco e Beppino, con una lunga marcia fra le montagne, in val Cellina e Piancavallo, sopra il campo d'aviazione militare di Aviano.

Qui ebbi la gioia di ritrovare Bepi, che si unì a noi con una trentina di ragazzi di Grizzo e dintorni, a formare il nuovo Battaglione Piave e poi la Va Brigata Osoppo al cui comando eleggemmo un capitano degli alpini della divisione Giulia, Maso.

Per circa un mese stetti con Bepi e gli altri compagni veneziani, ma poi Maso mi chiamò a Claut al comando della Brigata Mista "Ippolito Nievo" che intanto stava organizzando con i garibaldini (partigiani comunisti) Tribuno e Riccardo. Bepi e i veneziani si portarono a Cellino organizzando il nuovo battaglione di cui fu comandante Bianco e vice comandante Bepi.

Non mi dilungherò a raccontare le fatiche, i sacrifici e la fame, od anche le battaglie e le azioni della guerra partigiana; personalmente sentivo sempre la nostalgia dei compagni veneziani e mi recavo spesso dove erano accampati, abbiamo fotografie dell'epoca con Bepi, Bianco, Brigadiere, Mario e Furio (sono tutti " nomi di battaglia " dovendosi dimenticare i nomi veri per evitare rappresaglie sulle famiglie). Ma di questo, e della cattura di Bepi da parte dei tedeschi scrive Furio (Guido Ravenna). E soprattutto ha scritto a lungo lo stesso Bepi in un dettagliato intervento nel libro " Il verde, il rosso, il bianco " che è la storia della Va Brigata Osoppo e della Brigata Mista Ippolito Nievo. Ancor oggi a sessanta anni di distanza consideriamo quel periodo fra i più belli ed importanti della nostra vita.

Sconfitti i tedeschi, con Bepi siamo rimasti un paio di mesi in Friuli, dove da Maniago e Grizzo ci siamo occupati di organizzare nei paesi e cittadine della zona sezioni del partito d'Azione, per le prime elezioni che si stavano organizzando. Abbiamo anche tenuto dei comizi; e qualche attività abbiamo proseguito a Venezia.

I maj 1944 efter at have tilbragt nogle måneder i fængsel besluttede også jeg at tage op i Friulis bjerge, hvor jeg vidste, at Bepi befandt sig. Og efter mig kom Guido Ravenna, Giampaolo Danesin, Luigi Ciatara, Ernesto Lotto og andre unge, som jeg havde organiseret i Venedig.

Min første etape blev til kommandoen over Osoppo-brigaden i Pielungofæstningen i Val d'Arzino: efter nogle uger sendte kommandoen mig, i en gruppe på ca. 20 partisaner ledet af Cecco og Beppino, ved en lang march gennem bjergene til Val Cellina og Piancavallo, oven for militærflughavnen i Aviano.

Her havde jeg fornøjelsen af at genfinde Bepi, som slog sig sammen med os med en ca. 30 unge fra Grizzo og omegn, for at danne den nye Battalion Piave og senere den 5. Brigade Osoppo. Til kommandoen over denne valgte vi en kaptajn fra Alpejægerne af divisionen Giulia, nemlig Maso.

I ca. en måned var jeg sammen med Bepi og de andre venetianske kammerater, men så sendte Maso mig til Claut til kommandoen over den blandede brigade "Ippolito Nievi", som han netop var i færd med at organisere sammen med Garribaldinerne (de kommunistiske partisaner) Tribuno og Riccardo. Bepi og venetianerne tog til Cellina for at organisere den nye bataljon, som Bianco blev kommandant over og Bepi vicekommandant.

Jeg vil ikke trække historien i langdrag ved at fortælle om anstrengelserne, ofrene og sulten eller kampene og aktionerne i partisankrigen. Personligt længtes jeg altid efter de venetianske kammerater, og jeg gik ofte derover, hvor de lå i lejr. Vi har fotografier fra tiden med Bepi, Bianco, Brigadiere, Mario og Furio (det er alle "kampnavne", da vi måtte glemme de rigtige navne for at undgå repressalier mod familierne). Men om dette og om tyskernes tilfangetagelse af Bepi skriver Furio (Guido Ravenna). Og især har Bepi selv skrevet meget om det i et detaljeret afsnit i bogen "Det grønne, det røde, det hvide", som er historien om den 5. Brigade Osoppo og Den blandede Brigade Ippolito Nievo. Endnu i dag 60 år efter, betragter vi den periode som en af de smukkeste og vigtigste i vort liv.

Da tyskerne var slået, blev vi sammen med Bepi et par måneder i Friuli, hvor vi fra Maniago og Grizzo var optaget af at organisere afdelinger af Aktionspartiet i områdets landsbyer og byer til de første valg, som var ved at blive forberedt. Vi holdt også valgsteder; og nogle af disse forehavender fortsatte vi med i Venedig.

Poi Bepi è tornato a Pisa per ultimare gli studi, quindi ha iniziato la carriera diplomatica e universitaria. Si sono forzatamente allentati i contatti con il gruppo dei compagni veneziani, ma Bepi è sempre venuto in Italia durante l'estate, e per noi ogni volta è stata una festa. Perché per noi è stato non solo un amico, ma sempre un punto di riferimento, una fonte di cultura, un partecipe delle nostre speranze e dei nostri sogni, ed infine un'allegria condivisa.

Så vendte Bepi tilbage til Pisa for at færdiggøre sine studier, og derpå begyndte han sin diplomatiske og universitære karriere. Kontakterne med gruppen af de venetianske kammerater blev nødvendigvis svagere, men Bepi kom altid til Italien om sommeren, og for os var det hver gang en fest. For os var han ikke blot en ven, men altid et samlingspunkt, en kulturkilde, en deltager i vore håb og vore drømme, og endelig: en glæde os imellem.